

SPRÁVA O PREZENTÁCIÍ SLOVENSKEJ POLITICKEJ SCÉNY V MÉDIÁCH - report 3

Projekt MEMO 98 bol zorganizovaný Helsinským občianskym zhromaždením a Združením na podporu lokálnej demokracie za účelom systematického sledovania mediálnej prezentácie volieb do Národnej rady Slovenskej republiky naplánovaných na 25. a 26. septembra 1998. MEMO 98 je nezávislé a nadstranícke úsilie monitorovať správy o politických stranách a kandidátoch uverejňované v slovenských médiách v čase pred septembrovými parlamentnými voľbami. Zistenia MEMO 98 nemajú slúžiť na podporu niektorého kandidáta alebo politickej strany. Dodržiavaním presne stanovených a prísnych metód sa MEMO usiluje poskytovať informácie, ktoré slovenskej verejnosti pomôžu dozvedieť sa skutočnosti, ktoré sú nevyhnutné pri rozhodovaní, čo je v demokratickej spoločnosti samozrejmosťou. Po štyroch týždňoch monitorovania spravodajských relácií dvoch hlavných slovenských televíznych a rozhlasových staníc a po troch týždňoch monitorovania piatich najpredávanejších denníkov MEMO 98 zistil veľké rozdiely v type správ ponúkaných rozličnými médiami, ako aj veľké rozdiely v spôsobe, akým sú jednotlivé politické strany zobrazované. Ponúkame vám v poradí tretiu z pravidelných správ, ktoré bude MEMO 98 vydávať až do skončenia septembrových parlamentných volieb

Najdôležitejšie postrehy

Tretí a štvrtý

týždeň monitoringu priniesol informácie, ktoré potvrdzujú tendencie uvedené v predchádzajúcich správach. Počas štyroch týždňov monitorovania sme zaznamenali nasledujúce tendencie, ktoré prevládajú vo vysielaní STV a TV Markíza.

- 41,8% času venovaného počas štyroch týždňov politickým udalostiam patrilo v správach STV vláde a ďalších 23,1% HZDS. Stranám, ktoré nie sú súčasťou vládnej koalície bolo venovaných 18,3% politického spravodajstva.
- STV prezentuje súčasnú vládu a vládnu koalíciu v pozitívnom svetle, kým opozičné strany sú vykresľované prevažne negatívne.
- V priebehu toho istého obdobia TV Markíza poskytla 21,4% politického spravodajstva činnosti vlády a ďalších 14,7% HZDS. Politickým stranám mimo vládnej koalície bolo celkovo venovaných 41,3% politického spravodajstva.
- TV Markíza vo všeobecnosti prezentovala HZDS v negatívnom svetle. Prezentácia vlády bola skôr negatívna ako pozitívna. Prezentácia opozičných strán a SNS bola pozitívna alebo neutrálna.
- Slovenská televízia sústavne v niektorých reportážach neuvádza opozičné názory. Predstavitelia strán vládnej koalície alebo členovia vlády dostávajú priestor na komentovanie rozličných udalostí, kým predstaviteľom opozičných strán je táto možnosť upieraná. Takáto jednostrannosť je častá aj v prípade, že opozičný subjekt je napadnutý inou stranou. Tento nedostatok vyváženosti je obzvlášť znepokojujúci preto, že ide o verejnoprávnu inštitúciu, ktorej povinnosťou je slúžiť všetkým občanom Slovenska. Nemôžeme sa vyhnúť pocitu, že STV

služi stranickým záujmom len jednej skupiny politických subjektov a neusiluje sa uverejňovať alternatívne názory, ktoré informovaný volič potrebuje na to, aby sa vo volebnej miestnosti mohol správne rozhodnúť.

- Z piatich monitorovaných denníkov Slovenská republika ako jediná venovala väčšinu priestoru HZDS a vláde, pričom oba subjekty sústavne prezentovala v pozitívnom svetle.

Elektronické médiá

V slobodných demokratických krajinách sa na pôsobenie elektronických médií vo všeobecnosti uplatňujú iné kritériá ako na tlač. Keďže rozhlasové a televízne frekvencie môže s použitím vhodnej techniky teoreticky využívať každý, väčšina štátov si vytvorila licenčné predpisy, ktoré zabezpečujú sporiadané a spravodlivé prevádzkovanie týchto zdrojov. Majitelia jednotlivých staníc majú výlučné právo používať časti obmedzeného rozhlasového a televízneho spektra, pričom na seba preberajú určitú zodpovednosť, ktorá sa týka prevádzkovania média. Vo väčšine vyspelých krajín sú vysielacie frekvencie pokladané za verejný majetok, ktorý si vyžaduje zákony, ktoré sú zárukou, že médiá budú slúžiť verejnosti.

Pre verejnoprávnu televíziu a rozhlas by mali platiť ešte prísnejšie kritériá. Tieto médiá sú v pravom slova zmysle majetkom všetkých občanov danej krajiny. Občania za služby poskytované týmito médiami platia, z čoho vyplýva právna aj morálna povinnosť týchto médií slúžiť širokej verejnosti a nie úzkym stranickým záujmom.

Divákovi Slovenskej televízie bol ponúkaný diametrálne odlišný pohľad na politické udalosti ako divákovi televízie Markíza. Verejnoprávna televízia poskytovala počas štyroch týždňov od 23. júla do 9. augusta oveľa viac priestoru členom vlády a stranám vládnej koalície ako TV Markíza. Na druhej strane Markíza poskytovala oveľa viac informácií o SDK, SDL a SOP. Dôležitejší ako rozsah vysielania venovaný jednotlivým politickým stranám je spôsob, akým je činnosť najvýznamnejších politických subjektov a vlády prezentovaná.

- STV sústavne prezentovala vládu a HZDS v pozitívnom svetle, kým SDK, SDL a SOP boli väčšinou vykreslené negatívne alebo neutrálne. Markíza ponúkala pozitívne, neutrálne aj negatívne informácie o vláde. Prezentácia HZDS v televízii Markíza bola zväčša negatívna. Prezentácia SNS je pozitívna alebo neutrálna.

Nadalej pretrvávajú rozdiely vo vyváženosti jednotlivých reportáží oboch televíznych staníc. Aj Markíza počas uplynulých týždňov odvysielala niekoľko reportáží, ktoré slúžili na propagáciu tejto televízie bez toho, aby podala úplnú informáciu alebo zaujato a nespravodlivo informovala o niektorých subjektoch. Avšak táto tendencia je oveľa výraznejšia a znepokojujúcejšia v prípade verejnoprávneho média, akým je STV.

Počas uplynulých štyroch týždňov TV Markíza odvysielala niekoľko reportáží, ktoré pôsobili nevyvážene alebo nepresne.

- 18.7. 1998 TV Markíza odvysielala reportáž z predvolebnej akcie SDK. Líder SDK M. Dzurinda bol prezentovaný v pozitívnom svetle. Tento dojem bol umocnený rozhovorom s dvoma stúpenkami HZDS. Výber týchto dvoch stúpenkov, z ktorých jeden pôsobil agresívnym dojmom a druhý vyzeral byť pod vplyvom alkoholu, pôsobil nevyvážene.

- 23.7. 1998 19:00 Pri prezentácii výsledkov MEMO 98 za týždeň, ktorý sa končí 19. júlom, Markíza prezentovala informácie tak, že jej spravodajstvo je najobjektívnejšie. Toto uvedenie našich výsledkov nebolo presné. Naznačili sme iba to, že predbežné údaje odhalili určitý trend, ktorý si bude vyžadovať ďalšie skúmanie.
- 7.8.1998

TV Markíza informovala o predvolebnej kampani HZDS v súvislosti s použitím obrazu švajčiarskej krajiny pre podklad billboardu.

TV Markíza vo svojom príspevku ukázala zmienený billboard HZDS. Tento billboard bol poznačený sprejovým nápisom "Svine".

Oveľa viac príkladov na nevyvážené alebo zavádzajúce príspevky našiel náš monitorovací tím vo vysielaní STV.

- 13.7. Správa o okrúhlym stole opozície. Opoziční poslanci nedostali priestor na vyjadrenie svojich názorov, v príspevku zazneli výhradne komentáre poslancov zo strán vládnej koalície.
- 14.7. 1998 STV uverejnila štatistické údaje o nezaplatených pohľadávkach za podniky sprivatizované za vlád J. Čarnogurského, J. Moravčíka a dvoch vlád V. Mečiara. STV ponúkla zmätočné štatistické údaje bez uvedenia vysvetľujúcich ekonomických informácií. Reportáž bola odvysielaná aj 16. a 18. júla. Ani v jednom z uvedených príspevkov sa neobjavili rozdielne názory.
- 15.7. 1998 Minister práce a sociálnych vecí V. Tkáč obvinil SDK z úmyslu privatizovať systém sociálneho zabezpečenia a zničiť Sociálnu poisťovňu. Predstavitelia SDK nedostali priestor vyjadriť svoj názor.
- 22.7., 24.7., 26.7.1998 o 19:30 - V sérii príspevkov o úspešnosti jednotlivých vlád v oblasti nesplatených pohľadávok za sprivatizované podniky STV druhý týždeň pokračuje v prezentácii štatistických údajov bez uvedenia iných ekonomických súvislostí a odborných názorov.
- 23.7.1998 o 19:30 - STV dala veľký spravodajský priestor prezentácii petičnej akcie o neprivatizovaní vybraných strategických podnikov. Príspevky mali reklamný charakter v prospech HZDS. K petičnej akcii sa STV vrátila aj 25.7. a 26.7.1998 .
- 24.7.1998 o 19:30 - V správe o problematike ochrany územia pred povodňami uviedla STV stanoviská vlády a jej odborníka ako "správne". Vďaka "ilustračným záberom" a komentárom redakcie vyzneli názory iných oslovených strán ako nesprávne.
- 26.7.1998 o 19:30 - Príspevok rozoberajúci účasť podpredsedu SDK Volfa na autonehode.

J.Volf bol predstavený vo veľmi negatívnom svetle a správa bola doplnená "ilustračnými zábermi" zdemolovaného auta . J. Volf nedostal priestor komentovať túto udalosť.

- 25.7., 26.7.1998- " Názory" , 'Poznámka"- v sérii príspevkov bola opozícia prezentovaná v negatívnom svetle . Na podporu tohto obrazu o opozícii STV používa vybrané názory iných médií. Vybrané boli iba negatívne názory.
- 31.7. 1998 - "Bez komentára"

STV odvysielala nekomentovaný príspevok z predvolebnej akcie SDK. V závere príspevku odznali vybrané názory občanov kriticky naladených voči SDK. Príspevok pôsobil názorovo nevyvážene

- 2.8. 1998 - Reklama na vlastnú reláciu " Echo"

STV uviedla upútavku na reláciu Echo. Túto reláciu uviedla slovami: " Viacerí českí analytici publikovali v poslednom čase názory, v ktorých hodnotia volebný program SDK, nazvaný Zmluva s občanmi, za demagógiu najhrubšieho zrna."

Takto formulovaná upútavka na publicistickú reláciu pôsobí v hlavnej spravodajskej relácii tendenčne a vyznieva vzhľadom na SDK značne diskreditačne.

- 3.8. 1998 - "Názory"

Príspevok venovaný vybraným aktivitám J. Langoša, experta SDK na bezpečnostné otázky, z obdobia okolo r.1990. Boli uvedené iba vybrané kritické a diskreditačné názory. J.Langoš nedostal žiadny priestor na uvedenie vlastných názorov a stanovísk ku spomenutým skutočnostiam.

- 7.8. 1998 - "Bez komentára"

STV uviedla stanoviská osobností z oblasti kultúry a športu. Témou bolo hodnotenie schopností zahraničných Slovákov porozumieť politickej situácii na Slovensku. Prezentované názory tieto schopnosti spochybňovali. Sprewádzal ich titulok "PETER ŠŤASTNÝ A

VOLBY 98". STV tým deklarovala negatívny postoj k osobe P.Šťastného v súvislosti s jeho spojením s predvolebnou kampanou SDK. V príspevku nedostal priestor na vyjadrenie svojich názorov P.Šťastný, ani predstavitelia SDK.

- 8.8.1998 -"Bez komentára"

Témou bola prezentácia názorov J. Čarnogurského, pričom boli použité jeho televízne vystúpenia z roku 1992 a 1998, s dôrazom na prezentáciu jeho názorov pri hlasovaní o prijímaní Ústavy SR a jeho negatívneho postoja ku spôsobu prijímania Ústavy SR. V príspevku boli použité archívne zábery, nesúvisiace s aktuálnym spravodajstvom. J. Čarnogurský nemal možnosť vyjadriť svoj súčasný postoj.

- 9.8.1998. Uvedenie úplne totožnej relácie " Bez komentára" odvysielanej 8.8.1998 taktiež v čase hlavnej spravodajskej relácie Noviny STV.

STV opakovane venuje časť spravodajstva tým istým informáciám, ktoré sú navyše staršieho dáta, takže s aktuálnym spravodajstvom nemajú nič spoločné. Už na minulej tlačovej konferencii sme spomínali kritiku STV adresovanú predchádzajúcim vládam a ich privatizačnej politike, ktorú v jednom týždni uviedla STV trikrát. V uplynulom dvojtyždňovom období sa STV venovala tejto problematike opäť trikrát a to 28.7., 30.7 a 5.8., čo predstavovalo spolu viac ako 6 minút. Znovu nedostala priestor kritizovaná strana, napriek tomu, že pán J. Čarnogurský požiadal riaditeľa STV, aby sa mohol k uvedeným informáciám verejne vyjadriť.

Ďalším prípadom opakovania tej istej informácie je reportáž z priebehu petičnej akcie o neprivatizovaní strategických podnikov. V sledovanom dvojtyždňovom období zaradila STV petičnú akciu do spravodajstva celkovo šesťkrát a súhrnne jej venovala 7,5 minúty. Z hľadiska diváka tento druh správy prestáva mať charakter aktuálnej informácie a je vnímaný skôr ako reklama, alebo predvolebný spot.

V zahranično-politickom komentári odznela na STV dňa 2.8.1998 neetická kritika na adresu našich susedov ("...slovenská ekonomika sa tak ocitá ďaleko pred hospodárstvami Maďarska a Česka, ktoré sa potácajú okolo celosvetového priemeru, alebo sú hlboko pod ním.") ako aj na slovenskú opozíciu ("...nezmyselnosť opozičnej kritiky pripomína zúrivy štekot foxteriéra..."). V uvedenom komentári sa

používa dehonestujúci jazyk, ktorý je vo verejnoprávnom médiu neprípustný.

Po mesiaci monitorovania štyroch hlavných elektronických médií, z ktorých dve prevádzkuje štát a dve nezávislé subjekty, je MEMO 98 znepokojené najmä pôsobením STV. Táto ako verejnoprávna televízia v hrozivej miere neposkytuje občanom Slovenska objektívny a vyvážený pohľad na udalosti. V skutočnosti sa dá povedať, že STV slúži ako propagandistický nástroj presadzovania úzkych straníckych záujmov. Takéto pôsobenie je v rozpore so všetkými prijateľnými medzinárodnými a domácimi kritériami pre využívanie verejného mediálneho priestoru a zdrojov. Divákovi Slovenskej televízie je ponúkaný diametrálne odlišný a skreslený pohľad na politické udalosti. Občania, ktorí sa spoliehajú na STV v otázke rozhodovania sa v septembrových voľbách, sú zavádzaní.

Rozhlas

Počas štyroch týždňov, ktoré sa končia 9. augustom, poskytol Slovenský rozhlas oveľa väčší priestor vláde a vládnej koalícii ako Rádio Twist. Rádio Twist poskytlo oveľa väčší priestor SDK a SDĽ. Prezentácia vlády a HZDS vo verejnoprávnom rozhlase bola oveľa častejšie pozitívna ako negatívna. Prezentácia vlády a HZDS v Rádiu Twist bola aj pozitívna aj negatívna. Obe stanice odvysielali viacero príspevkov, ktoré náš monitorovací tím ohodnotil ako neutrálne. Prezentácia SDK v Rádiu Twist bola často pozitívna. Slovenský rozhlas informoval o tomto politickom subjekte aj pozitívne aj negatívne

Náš monitorovací tím si všimol niektoré konkrétne prípady, keď Slovenský rozhlas zdanlivo vyhľadával príležitosti zobraziť vládu v priaznivejšom svetle alebo neposkytol priestor odlišným názorom.

- 20.7.1998 o 12:00 - Rádiožurnál odvysielal správu o prijatí predstavitel' chorvátskeho parlamentu zástupcami slovenskej vlády a poslancami NR SR za HZDS. Táto informácia sa v jednom vysielaní objavila 4-krát. Vl'ade bol takto venovaný oveľa väčší priestor, ako iným, rovnako dôležitým správam.
- 22.7.1998 o 18:00 - Podpredseda vlády SR J.Kalman hovoril o pokojnej sociálnej situácii na Slovensku, nadštandardnosti menšinovej politiky a úspešnosti pri vstupe do EU a NATO. V príspevku nebol daný priestor iným polemizujúcim názorom.
- 23.7.1998 o 18:00 - Podpredseda vlády SR S. Kozlík hlavnú vinu na privatizácii Nafty Gbely kladie kupónovej privatizácii začatej vládou J.Čarnogurského.

Príspevok nebol vyvážený, dotknutá strana nedostala možnosť sa k výroku vyjadriť.

V poslednom období stojí za pozornosť medializovaný prípad "skrytej privatizácie" Slovenskej poisťovne, ktorý mal široký ohlas v slovenských médiách už 5.8.1998. Avšak vo vysielaní Rádiožurnálu SRo sa informácia o tejto kauze neobjavila ešte ani 6.8. a 7.8. 1998.

Denná tlač

MEMO 98 v týždni od 20. júla monitorovalo päť hlavných denníkov, Nový čas, Sme, Pravda, Práca a Slovenská Republika, ktoré tiež prinášajú informácie o udalostiach rozličným spôsobom. Informácie, ktoré sme získali, poukazujú na skutočnosť, že štyri z monitorovaných denníkov prezentujú vládu a

HZDS najmä v negatívnom svetle. Slovenská republika sa javí ako silne provládny denník sústavne priaznivo naklonený HZDS.

Tlačené médiá si vytvorili odlišné tradície. Tradícia slobodnej tlače je najsilnejšia vtedy, keď každý občan alebo skupina občanov môže šíriť také informácie, aké chce. Tlač je pre každého oveľa dostupnejšia bez ohľadu na jeho ekonomickú alebo politickú moc; a široké spektrum názorov ktoré ponúka distribúcia konkurenčných novín za pomerne nízke ceny umožňuje občanom prístup k rozličným názorom na dôležité otázky. Pokusy cenzurovať alebo obmedzovať tieto práva sú porušením základných hodnôt slobody slova a tlače.

Po troch týždňoch monitorovania denníkov Nový Čas, Pravda, Práca, Sme a Slovenská republika prišlo MEMO 98 k záveru, že občanom Slovenska sa prostredníctvom tlače dostáva široké spektrum rozličných názorov. Proti Slovenskej republike, ktorá ako jediná vytrvalo podporuje vládu a HZDS, stoja denníky s rozličným stupňom opozičných názorov voči týmto subjektom. Tieto štyri monitorované denníky podporujú opozičné názory. Dalo by sa povedať, že Slovenská republika v porovnaní so zvyšnými štyrmi konkurenčnými denníkmi poskytuje čitateľom najmenej vyvážený pohľad na udalosti; napriek tomu sa staviame proti pokusom obmedzovať Slovenskú republiku v práve publikovať to, čo pokladá za vhodné. Občanom Slovenska len dávame do pozornosti, že pohľad na udalosti v podaní Slovenskej republiky pôsobí zaujato a voliči by mali zvážiť, či by nemali čerpať informácie aj z iných zdrojov, aby si vytvorili komplexnejší a vyvážený obraz o politických subjektoch. Aj čitateľov iných denníkov vyzývame, aby siahali aj po iných zdrojoch informácií. Volič môže pochopiť zložité otázky a udalosti potrebné pre správne rozhodnutie vo volebných miestnostiach iba vtedy, keď sleduje širšie spektrum názorov a stanovísk.

ZÁVER

Údaje zo štyroch týždňov monitoringu médií vykonávaného združením MEMO 98 poukazujú na veľké rozdiely v spôsobe prezentácie politických subjektov, ako aj v rozsahu vysielacieho času venovaného jednotlivým politickým stranám. Dva týždne monitoringu naznačujú, že nie všetky médiá sa riadia zásadami vyváženosti a nezaujatosti. Údaje, ktoré sme získali, naďalej poukazujú na skutočnosť, že STV málokedy ponúka slovenskému divákovi opačný pohľad na udalosti. MEMO 98 bude počas celého predvolebného obdobia zhromažďovať údaje, ktoré pomôžu zistiť, či ide o dlhodobý trend. Naša nasledujúca správa vyjde o dva týždne a bude obsahovať údaje za takmer šesť týždňov predvolebného obdobia.

Vypracované 13. 8. 1998